ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
PAOLO MENGOZZI
της 12ης Σεπτεμβρίου 2006 [1]

I — Εισαγωγή

1. Μπορεί μία εθνική νομοθεσία να αποκλείει, στο πλαίσιο εφαρμογής ορισμένων διατάξεων του εργατικού δικαίου, ορισμένες κατηγορίες εργαζομένων από τον υπολογισμό του αριθμού των εργαζομένων που απασχολούν οι επιχειρήσεις, ανεξαρτήτως των διατάξεων της οδηγίας 2002/14/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Μαρτίου 2002, περί θεσπίσεως γενικού πλαισίου ενημερώσεως και διαβουλεύσεως των εργαζομένων στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα [2], και της οδηγίας 98/59/ΕΚ του Συμβουλίου, της 20ής Ιουλίου 1998, για προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών που αφορούν τις ομαδικές απολύσεις [3];

2. Αυτό είναι, κατ' ουσίαν, το αντικείμενο των δύο ερωτημάτων που υπέβαλε στο Δικαστήριο το Conseil d' État (Γαλλία), στο πλαίσιο εκδικάσεως προσφυγών που άσκησαν πέντε γαλλικές συνδικαλιστικές οργανώσεις για την ακύρωση της πράξεως νομοθετικού περιεχομένου 2005-892, της 2ας Αυγούστου 2005, περί αναμορφώσεως των κανόνων υπολογισμού του αριθμού των εργαζομένων που απασχολούν οι επιχειρήσεις (στο εξής: πράξη νομοθετικού περιεχομένου 2005-892) [4]. Πρέπει, κατ' αρχάς, να επισημάνω ότι η υπό κρίση υπόθεση παρέχει στο Δικαστήριο την αφορμή να ερμηνεύσει το πρώτον την οδηγία 2002/14, καλούμενη ενίοτε και οδηγία «Vilvoorde» [5].

II — Το νομικό πλαίσιο

Α — *Το κοινοτικό δίκαιο*

1. Η οδηγία 98/59

3. Για την εφαρμογή της οδηγίας 98/59, το άρθρο της 1, παράγραφος 1, ορίζει:

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

2 — ΕΕ L 80, σ. 29.

3 — ΕΕ L 225, σ. 16.

4 — JORF της 3ης Αυγούστου 2005, σ. 12687.

5 — Από το όνομα της κωμόπολης των προαστίων των Βρυξελλών, όπου τον Ιούλιο του 1997 έκλεισε η εργοστασιακή μονάδα συναρμολογήσεως αυτοκινήτων οχημάτων της εταιρίας Renault. Το γεγονός αυτό προκάλεσε ένα άνευ προηγουμένου κύμα αντιδράσεων στην Ευρώπη και οδήγησε, μεταξύ άλλων, την Επιτροπή στην υποβολή, το 1998, της προτάσεως σχετικά με την οδηγία περί θεσπίσεως γενικού πλαισίου ενημερώσεως και διαβουλεύσεως των εργαζομένων στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα (ΕΕ 1999, C 2, σ. 3).

«α) Ως «ομαδικές απολύσεις» νοούνται οι απολύσεις που πραγματοποιούνται από έναν εργοδότη για ένα ή περισσότερους λόγους, οι οποίοι δεν έχουν σχέση με το πρόσωπο των εργαζομένων, εφ' όσον ο αριθμός των απολύσεων ανέρχεται, ανάλογα με την επιλογή των κρατών μελών:

i) είτε για περίοδο 30 ημερών:

— τουλάχιστον σε 10, σε επιχειρήσεις που απασχολούν συνήθως περισσότερους από 20 και λιγότερους από 100 εργαζόμενους,

— τουλάχιστον σε 10% του αριθμού των εργαζομένων, σε επιχειρήσεις που απασχολούν συνήθως τουλάχιστον 100 και λιγότερους από 300 εργαζόμενους,

— τουλάχιστον σε 30, σε επιχειρήσεις που απασχολούν συνήθως τουλάχιστον 300 εργαζομένους,

ii) είτε για περίοδο 90 ημερών, τουλάχιστον σε 20, ανεξάρτητα από τον αριθμό των συνήθως απασχολουμένων στις επιχειρήσεις αυτές.

β) Ως «εκπρόσωποι των εργαζομένων» νοούνται οι εκπρόσωποι των εργαζομένων που προβλέπονται από τη νομοθεσία ή την πρακτική των κρατών μελών.

Για τον υπολογισμό του αριθμού των απολύσεων που προβλέπονται στο πρώτο εδάφιο, στοιχείο α), προς τις απολύσεις εξομοιώνονται όλες οι λήξεις της σύμβασης εργασίας για έναν ή περισσότερους λόγους, οι οποίοι δεν έχουν σχέση με το πρόσωπο των εργαζομένων, υπό τον όρο ότι οι απολύσεις είναι τουλάχιστον πέντε.»

4. Το άρθρο 2, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής προβλέπει ότι «[ό]ταν ο εργοδότης προτίθεται να προβεί σε ομαδικές απολύσεις, υποχρεούται να πραγματοποιεί, εγκαίρως, διαβουλεύσεις με τους εκπροσώπους των εργαζομένων με σκοπό την επίτευξη συμφωνίας».

5. Εξάλλου, κατά το άρθρο 3 της οδηγίας 98/59, ο εργοδότης υποχρεούται να κοινοποιεί εγγράφως στην αρμόδια δημόσια αρχή κάθε σχεδιαζόμενη ομαδική απόλυση. Αντίγραφο της κοινοποιήσεως αυτής διαβιβάζεται στους εκπροσώπους των εργαζομένων, οι οποίοι δύνανται να υποβάλλουν τις τυχόν παρατηρήσεις τους στην αρμόδια δημόσια αρχή.

2. Η οδηγία 2002/14

6. Το άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/14 προβλέπει ότι η εν λόγω «οδηγία έχει ως στόχο τη θέσπιση ενός γενικού πλαισίου που καθορίζει τις ελάχιστες απαιτήσεις όσον αφορά το δικαίωμα για ενημέρωση και διαβούλευση των εργαζομένων στις επιχειρήσεις ή εγκαταστάσεις στην Κοινότητα».

7. Το άρθρο 2, στοιχείο δ', της οδηγίας 2002/14 ορίζει ότι «ως "εργαζόμενος" νοείται κάθε πρόσωπο, το οποίο, στο οικείο κράτος μέλος προστατεύεται ως εργαζόμενος δυνάμει της εθνικής εργατικής νομοθεσίας και πρακτικής».

8. Το άρθρο 3 της οδηγίας 2002/14 έχει ως εξής:

«1. Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται, κατ' επιλογή των κρατών μελών:

α) στις επιχειρήσεις που απασχολούν σε ένα κράτος μέλος τουλάχιστον 50 εργαζόμενους ή

β) στις εγκαταστάσεις που απασχολούν σε ένα κράτος μέλος τουλάχιστον 20 εργαζόμενους.

Τα κράτη μέλη καθορίζουν τον τρόπο υπολογισμού των κατωτάτων ορίων απασχολούμενων εργαζομένων.

[...]»

9. Συναφώς, η δέκατη ένατη αιτιολογική σκέψη της ίδιας οδηγίας διευκρινίζει ότι το θεσπιζόμενο με την οδηγία αυτή γενικό πλαίσιο «θα πρέπει επίσης να αποφύγει διοικητικούς, οικονομικούς και νομικούς περιορισμούς οι οποίοι θα εμπόδιζαν τη δημιουργία και την ανάπτυξη μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων» και, προς επίτευξη του σκοπού αυτού, «το πεδίο εφαρμογής της παρούσας οδηγίας θα πρέπει να περιορισθεί κατ' επιλογή των κρατών μελών, στις επιχειρήσεις που απασχολούν τουλάχιστον 50 εργαζομένους ή στις εγκαταστάσεις που απασχολούν τουλάχιστον 20 εργαζομένους».

10. Το άρθρο 4 της οδηγίας 2002/14 προβλέπει ότι τα κράτη μέλη, τηρώντας τις διαλαμβανόμενες στο άρθρο της 1 αρχές και με την επιφύλαξη τυχόν υφιστάμενων ευνοϊκότερων για τους εργαζομένους διατάξεων ή/και πρακτικών, καθορίζουν τον τρόπο ασκήσεως του δικαιώματος ενημερώσεως και διαβουλεύσεως στο ανάλογο επίπεδο.

11. Το άρθρο 9, παράγραφος 1, της ίδιας οδηγίας ορίζει ότι οι διατάξεις της δεν θίγουν τις ειδικές διαδικασίες ενημερώσεως και διαβουλεύσεως του άρθρου 2 της οδηγίας 98/59/ΕΚ.

12. Τέλος, το άρθρο 11 της οδηγίας 2002/14 έχει ως εξής:

«1. Τα κράτη μέλη εκδίδουν τις αναγκαίες νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις ώστε να συμμορφωθούν προς την παρούσα οδηγία το αργότερο έως τις 23 Μαρτίου 2005, ή διασφαλίζουν ότι οι κοινωνικοί εταίροι θεσπίζουν μέχρι την ημερομηνία αυτή τις απαιτούμενες διατάξεις μέσω συμφωνίας, οπότε τα κράτη μέλη οφείλουν να λάβουν όλα τα αναγκαία μέτρα για να μπορούν ανά πάσα στιγμή να εξασφαλίσουν τα αποτελέσματα που επιβάλλονται από την παρούσα οδηγία. Ενημερώνουν αμέσως την Επιτροπή σχετικά.

[...]»

Β — *Η εθνική νομοθεσία*

13. Κατά το άρθρο L. 421-1 του γαλλικού εργατικού κώδικα, ο ορισμός εκπροσώπων του προσωπικού είναι υποχρεωτικός για όλες τις εγκαταστάσεις [μονάδες εκμεταλλεύσεως] που απασχολούν τουλάχιστον έντεκα εργαζομένους.

14. Επιπλέον, τα άρθρα L. 321-1 έως L. 321-17 του γαλλικού εργατικού κώδικα προβλέπουν διαβούλευση με τους εργαζομένους οσάκις κινείται διαδικασία απολύσεως για οικονομικούς λόγους και η οικεία επιχείρηση απασχολεί περισσότερους από δέκα εργαζομένους.

15. Πριν από την έκδοση της πράξεως νομοθετικού περιεχομένου 2005-892, το άρθρο L. 620-10 του γαλλικού εργατικού κώδικα είχε ως εξής:

«Για την εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος κώδικα, ο αριθμός των εργαζομένων σε επιχείρηση υπολογίζεται σύμφωνα με τις ακόλουθες διατάξεις:

Οι μισθωτοί πλήρους απασχολήσεως με σύμβαση αορίστου χρόνου και οι κατ' οίκον εργαζόμενοι συνυπολογίζονται πλήρως στο προσωπικό της επιχειρήσεως.

Οι απασχολούμενοι με σύμβαση ορισμένου χρόνου μισθωτοί, οι απασχολούμενοι με σύμβαση περιοδικής εργασίας μισθωτοί και οι εργαζόμενοι οι οποίοι τίθενται στη διάθεση της επιχειρήσεως εκ μέρους τρίτης επιχειρήσεως, περιλαμβανομένων των εκτάκτων, συνυπολογίζονται στο προσωπικό της επιχειρήσεως κατ' αναλογία του χρόνου της απασχολήσεώς τους κατά τη διάρκεια των προηγούμενων δώδεκα μηνών. Εντούτοις, οι μισθωτοί που απασχολούνται με σύμβαση

ορισμένου χρόνου, οι έκτακτοι και οι διατιθέμενοι από τρίτη επιχείρηση αποκλείονται από τον υπολογισμό του αριθμού των εργαζομένων, οσάκις αντικαθιστούν μισθωτό ο οποίος απουσιάζει ή του οποίου η σύμβαση εργασίας τελεί υπό αναστολή.

Οι μισθωτοί μερικής απασχολήσεως, ανεξαρτήτως της φύσεως της συμβάσεώς τους εργασίας, συνυπολογίζονται κατά την αναλογία του συνόλου του προβλεπόμενου από τις συμβάσεις τους χρόνου εργασίας προς τον προβλεπόμενο είτε από τον νόμο είτε από συλλογική σύμβαση κανονικό χρόνο εργασίας.»

16. Το άρθρο 1 της πράξεως νομοθετικού περιεχομένου 2005-892 προσέθεσε ένα νέο εδάφιο στο άρθρο L. 620-10 του γαλλικού εργατικού κώδικα. Το εδάφιο αυτό ορίζει:

«Μισθωτός ο οποίος προσλαμβάνεται σε επιχείρηση από τις 22 Ιουνίου 2005 και δεν έχει συμπληρώσει το εικοστό έκτο έτος της ηλικίας του δεν υπολογίζεται, μέχρι συμπληρώσεως του εικοστού έκτου έτους της ηλικίας του, στον αριθμό των εργαζομένων που απασχολεί η επιχείρηση από την οποία προσελήφθη, ανεξαρτήτως της φύσεως της συμβάσεως που συνήψε με την επιχείρηση αυτή. Η παρούσα διάταξη αυτή δεν συνεπάγεται την κατάργηση οργάνου εκπροσωπήσεως του προσωπικού ή τη διακοπή της θητείας εκπροσώπου του προσωπικού. Οι διατάξεις του παρόντος εδαφίου έχουν εφαρμογή έως τις 31 Δεκεμβρίου 2007.»

III — Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

17. Προς αντιμετώπιση της δυσμενούς καταστάσεως στον τομέα της απασχολήσεως στη Γαλλία, ο Πρωθυπουργός κατέθεσε στη Βουλή, στο πλαίσιο της δηλώσεών του της 8ης Ιουνίου 2005 περί της κυβερνητικής πολιτικής, σχέδιο επειγόντων μέτρων για την απασχόληση. Προκειμένου να καταστεί δυνατή η εφαρμογή των μέτρων αυτών από 1ης Σεπτεμβρίου 2005, η Γαλλική Κυβέρνηση ζήτησε εξουσιοδότηση για έκδοση πράξεων νομοθετικού περιεχομένου.

18. Προς τούτο, το άρθρο 1 του νόμου 2005-846 εξουσιοδότησε την Κυβέρνηση να λάβει, με πράξη νομοθετικού περιεχομένου, κάθε μέτρο το οποίο αφορά, ιδίως, την «αναμόρφωση των κανόνων που διέπουν, στο πλαίσιο εφαρμογής διατάξεων του εργατικού δικαίου ή στο πλαίσιο εκπληρώσεως χρηματοπιστωτικής φύσεως υποχρεώσεων που απορρέουν από άλλα νομοθετήματα, τον υπολογισμό του αριθμού των εργαζομένων που απασχολούν οι επιχειρήσεις, προκειμένου να ενισχυθεί, από 22ας Ιουνίου 2005, η πρόσληψη μισθωτών που δεν έχουν συμπληρώσει το εικοστό έκτο έτος της ηλικίας τους».

19. Στις 2 Αυγούστου 2005, η Γαλλική Κυβέρνηση εξέδωσε την πράξη νομοθετικού περιεχομένου 2005-892, της οποίας το άρθρο 1 προσέθεσε στο άρθρο L. 620-10 του γαλλικού εργατικού κώδικα το νέο εδάφιο που παρατέθηκε ανωτέρω στο σημείο 16 των προτάσεών μου.

20. Η Confédération générale du travail (CGT), η Confédération française démocratique du travail (CFDT), η Confédération française de l' encadrement (CGC),

η Confédération française de travailleurs chrétiens (CFTC) και η Confédération générale du travail — Force ouvrière (CGT-FO) άσκησαν προσφυγές περί ακυρώσεως του άρθρου 1 της πράξεως νομοθετικού περιεχομένου 2005-892.

21. Προς στήριξη των προσφυγών που άσκησαν ενώπιον του Conseil d' État, οι προσφεύγουσες προέβαλαν, μεταξύ άλλων, έναν λόγο ακυρώσεως που αντλείται από το ότι η προβλεπόμενη με την πράξη νομοθετικού περιεχομένου 2005-892 αναμόρφωση των κανόνων υπολογισμού του προσωπικού των επιχειρήσεων αντιβαίνει στους σκοπούς των οδηγιών 98/59 και 2002/14.

22. Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι, καίτοι το άρθρο 1 της πράξεως νομοθετικού περιεχομένου 2005-892 δεν έχει ως άμεσο αποτέλεσμα τον αποκλεισμό της εφαρμογής των εθνικών διατάξεων που θεσπίστηκαν για τη μεταφορά των οδηγιών 98/59 και 2002/14 στη γαλλική έννομη τάξη, εντούτοις η εφαρμογή της επίμαχης διατάξεως μπορεί να έχει ως συνέπεια, στις περιπτώσεις εγκαταστάσεων [μονάδων εκμεταλλεύσεως] που απασχολούν περισσότερους από είκοσι εργαζομένους, εκ των οποίων λιγότεροι από έντεκα έχουν συμπληρώσει ή υπερβαίνουν την ηλικία των είκοσι έξι ετών, την απαλλαγή του εργοδότη από ορισμένες υποχρεώσεις που υπέχει από τις δύο αυτές οδηγίες.

23. Το Conseil d'État, κρίνοντας ότι υφίστανται ορισμένες αμφιβολίες ως προς την ορθή ερμηνεία των εν λόγω οδηγιών, αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Πρέπει η απορρέουσα από την οδηγία 2002/14 [...] αρμοδιότητα των κρατών μελών να καθορίζουν τον τρόπο υπολογισμού των κατωτάτων ορίων απασχολούμενου προσωπικού, λαμβανομένου υπόψη του σκοπού της εν λόγω οδηγίας, ο οποίος συνίσταται, σύμφωνα με το άρθρο 1, παράγραφος 1, στη θέσπιση ενός γενικού πλαισίου που καθορίζει τις ελάχιστες απαιτήσεις όσον αφορά το δικαίωμα για ενημέρωση και διαβούλευση των εργαζομένων στις επιχειρήσεις ή εγκαταστάσεις [μονάδες εκμεταλλεύσεως] στην Κοινότητα, να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι παρέχεται στα κράτη μέλη η δυνατότητα να μεταθέτουν σε μεταγενέστερο χρόνο τον συνυπολογισμό μιας κατηγορίας εργαζομένων στο πλαίσιο εφαρμογής των κατωτάτων αυτών ορίων;

2) Επιτρέπει η οδηγία 98/59 [...] τη θέσπιση ρυθμίσεων οι οποίες έχουν ως αποτέλεσμα να απαλλάσσονται, έστω προσωρινώς, ορισμένες εγκαταστάσεις [μονάδες εκμεταλλεύσεως] που απασχολούν συνήθως περισσότερους από είκοσι εργαζομένους από την υποχρέωση συστάσεως οργάνου εκπροσωπήσεως των εργαζομένων, λόγω της εφαρμογής κανόνων υπολογισμού του αριθμού των εργαζομένων που απασχολούν οι επιχειρήσεις, οι οποίοι αποκλείουν τον συνυπολογισμό ορισμένων μισθωτών κατά την εφαρμογή των διατάξεων που αφορούν τη συγκρότηση του οικείου οργάνου εκπροσωπήσεως;»

IV — Η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου

24. Με την απόφασή του, ο εθνικός δικαστής ζήτησε από το Δικαστήριο να εφαρμόσει επί της προδικαστικής παραπομπής την ταχεία διαδικασία του άρθρου 104α, πρώτο εδάφιο, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου.

25. Ο Πρόεδρος του Δικαστηρίου απέρριψε την αίτηση αυτή με διάταξη της 21ης Νοεμβρίου 2005.

26. Οι προσφεύγουσες της κύριας δίκης, η Γαλλική Κυβέρνηση και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατέθεσαν γραπτές παρατηρήσεις ενώπιον του Δικαστηρίου, σύμφωνα με το άρθρο 23 του Οργανισμού του Δικαστηρίου. Επιπλέον, οι εν λόγω μετέχοντες στη διαδικασία ανέπτυξαν προφορικώς τις παρατηρήσεις τους κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση της 7ης Ιουνίου 2006.

V — Εξέταση των προδικαστικών ερωτημάτων

Α — *Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος*

1. Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

27. Κατ' αρχάς, προκειμένου να προσδιορισθεί ορθώς το ζήτημα που θέτει το αιτούν δικαστήριο, πρέπει να επισημανθεί ότι, όπως ορθώς παρατήρησε η Επιτροπή, η πράξη νομοθετικού περιεχομένου 2005-892 δεν εισάγει διάκριση μεταξύ των μισθωτών, είτε έχουν συμπληρώσει το εικοστό έκτο έτος της ηλικίας τους είτε όχι. Πράγματι, δεν αμφισβητείται ότι οι εργαζόμενοι οι οποίοι δεν έχουν συμπληρώσει το εικοστό έκτο έτος της ηλικίας τους διατηρούν τα δικαιώματα που απορρέουν από την ιδιότητα του εργαζομένου, την οποία τους αναγνωρίζει το εθνικό δίκαιο.

28. Αντιθέτως, μολονότι η πράξη νομοθετικού περιεχομένου 2005-892 διευκρινίζει ότι η εφαρμογή της δεν συνεπάγεται την κατάργηση τυχόν υφιστάμενων οργάνων εκπροσωπήσεως του προσωπικού ή τη διακοπή της θητείας εκπροσώπου του προσωπικού, η επίμαχη διάταξη μπορεί να επηρεάσει ακριβώς εκείνα τα δικαιώματα που το σύνολο των εργαζομένων σε επιχείρηση ή σε εγκατάσταση [μονάδα εκμεταλλεύσεως] αντλεί από την οδηγία 2002/14, λόγω της έναντί του υποχρεώσεως ενημερώσεως και διαβουλεύσεως την οποία υπέχει ο εργοδότης. Πράγματι, όπως θα αναλυθεί κατωτέρω, η εφαρμογή της πράξεως νομοθετικού περιεχομένου 2005-892 μπορεί ενδεχομένως, υπό ορισμένες περιστάσεις, να στερήσει από το σύνολο των εργαζομένων σε επιχείρηση ή σε εγκατάσταση [μονάδα εκμεταλλεύσεως] —και όχι μόνον από τους εργαζομένους που δεν έχουν συμπληρώσει το εικοστό έκτο έτος της ηλικίας τους— τα απορρέοντα από την οδηγία 2002/14 δικαιώματά του.

29. Επομένως, φρονώ ότι είναι χρήσιμη μια σημειολογική διευκρίνιση επί του υποβληθέντος από το αιτούν δικαστήριο ερωτήματος. Το ερώτημα του δικαστηρίου αυτού αναφέρεται σε νομοθετική ρύθμιση, όπως η επίμαχη στο πλαίσιο της κύριας δίκης, η οποία προβλέπει τον «ετεροχρονισμένο συνυπολογισμό μιας κατηγορίας εργαζομένων» για την εφαρμογή των κατωτάτων ορίων της οδηγίας 2002/14. Ωστόσο, φρονώ

ότι η διατύπωση αυτή δεν είναι απολύτως ορθή. Κατά την άποψή μου, η πράξη νομοθετικού περιεχομένου 2005-892 δεν πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι προβλέπει τον ετεροχρονισμένο συνυπολογισμό συγκεκριμένης κατηγορίας προσώπων, ήτοι των εργαζομένων που δεν έχουν συμπληρώσει το εικοστό έκτο έτος της ηλικίας τους. Πράγματι, μόλις οι εργαζόμενοι τους οποίους αφορά η πράξη νομοθετικού περιεχομένου 2005-892 συμπληρώσουν το εικοστό έκτο της ηλικίας τους και, ως εκ τούτου, συνυπολογισθούν στο προσωπικό των επιχειρήσεων, για τον έλεγχο τυχόν υπερβάσεως των κατωτάτων ορίων, παύουν, εξ ορισμού, να εμπίπτουν στην κατηγορία των προσώπων που δεν έχουν συμπληρώσει το εικοστό έκτο έτος της ηλικίας τους. Συνεπώς, δεν πρόκειται για «ετεροχρονισμένο» συνυπολογισμό της κατηγορίας των εργαζομένων που δεν έχουν συμπληρώσει το εικοστό έκτο έτος της ηλικίας τους, αλλά για αποκλεισμό, κατά τον χρόνο ισχύος της πράξεως νομοθετικού περιεχομένου 2005-892, της κατηγορίας αυτής από τον υπολογισμό του αριθμού των εργαζομένων που αποτελούν το προσωπικό των επιχειρήσεων, για τον έλεγχο τυχόν υπερβάσεως του κατώτατου ορίου που θέτει η εθνική νομοθεσία κατ' εφαρμογήν της οδηγίας 2002/14.

30. Επιπλέον, πρέπει να τονισθεί ότι η Γαλλική Κυβέρνηση επισήμανε επανειλημμένως, τόσο με τις γραπτές της παρατηρήσεις όσο και κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, τόσο τον αποκλειστικό χαρακτήρα της πράξεως νομοθετικού περιεχομένου 2005-892 όσο και το γεγονός ότι το δεύτερο ερώτημα του αιτούντος δικαστηρίου χαρακτηρίζει την εν λόγω πράξη ως νομοθετική ρύθμιση θεσπίζουσα «κανόνες υπολογισμού του αριθμού των εργαζομένων που απασχολούν οι επιχειρήσεις, οι οποίοι αποκλείουν τον συνυπολογισμό» της κατηγορίας των εργαζομένων που δεν έχουν συμπληρώσει το εικοστό έκτο έτος της ηλικίας τους.

31. Συνεπώς, προτείνω στο Δικαστήριο να αναδιατυπώσει το πρώτο ερώτημα που υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο υπό την έννοια ότι αυτό αφορά το ζήτημα κατά πόσον, λαμβανομένου υπόψη του σκοπού της οδηγίας 2002/14, το άρθρο 3, παράγραφος 3, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας αυτής πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι η ανατιθέμενη στα κράτη μέλη αρμοδιότητα να «καθορίζουν τον τρόπο υπολογισμού των κατωτάτων ορίων απασχολούμενων εργαζομένων» περιλαμβάνει και τη δυνατότητα να αποκλείουν, έστω προσωρινώς, μία ολόκληρη κατηγορία εργαζομένων (εν προκειμένω, εκείνων που δεν έχουν συμπληρώσει το εικοστό έκτο έτος της ηλικίας τους).

32. Συναφώς, πρέπει να επισημανθεί ότι τόσο οι προσφεύγουσες της κύριας δίκης — οι οποίες κατέθεσαν κοινές παρατηρήσεις ενώπιον του Δικαστηρίου— όσο και η Επιτροπή ισχυρίζονται ότι στο ερώτημα αυτό πρέπει να δοθεί αρνητική απάντηση.

33. Αντιθέτως, η Γαλλική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι το άρθρο 3, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας 2002/14 της επιτρέπει να αποκλείσει προσωρινώς μία ολόκληρη κατηγορία εργαζομένων, καθόσον ο αποκλεισμός αυτός δικαιολογείται από σκοπούς γενικού και επιτακτικού συμφέροντος και είναι ανάλογος προς τους επιδιωκόμενους σκοπούς. Η Γαλλική Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι οι εν λόγω προϋποθέσεις πληρούνται προδήλως εν προκειμένω, εφόσον:

— ο σκοπός τον οποίο επιδιώκει η πράξη νομοθετικού περιεχομένου 2005-892, ήτοι η καταπολέμηση της ανεργίας στους νέους, συνάδει τόσο με τον

παρατιθέμενο στη δέκατη ένατη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 2002/14 σκοπό όσο και με την επιδίωξη υψηλού ποσοστού απασχολήσεως στην Κοινότητα·

— το μέτρο είναι ανάλογο προς τον επιδιωκόμενο σκοπό, καθόσον έχει περιορισμένη χρονική ισχύ·

— τα αποτελέσματα της επίμαχης διατάξεως περιορίζονται αποκλειστικώς στις επιχειρήσεις που απασχολούν είκοσι ή περισσότερους εργαζομένους, εκ των οποίων λιγότεροι από έντεκα έχουν συμπληρώσει το εικοστό έκτο έτος της ηλικίας τους·

— η εφαρμογή της επίμαχης διατάξεως δεν συνεπάγεται την κατάργηση τυχόν υφιστάμενου οργάνου εκπροσωπήσεως του προσωπικού ή τη διακοπή της θητείας εκπροσώπου του προσωπικού.

34. Κατόπιν των προκαταρκτικών αυτών παρατηρήσεων και διευκρινίσεων, φρονώ ότι, προκειμένου να δοθεί ορθή απάντηση στο πρώτο ερώτημα που υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο, πρέπει να προσδιορισθεί το αληθές περιεχόμενο του άρθρου 3, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας 2002/14, το οποίο αναθέτει στα κράτη μέλη την αρμοδιότητα να καθορίζουν «τον τρόπο υπολογισμού των κατωτάτων ορίων απασχολούμενων εργαζομένων». Η συλλογιστική αυτή θα αναπτυχθεί κατωτέρω.

2. Επί του περιεχομένου του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/14

35. Πρέπει να υπομνησθεί ότι, κατά το άρθρο 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 2002/14, οι επιχειρηματικές μονάδες για τις οποίες τα κράτη μέλη υποχρεούνται να θεσπίσουν τις διαδικασίες ενημερώσεως και διαβουλεύσεως που προβλέπει η εν λόγω οδηγία, είναι, κατ' επιλογήν των κρατών μελών, είτε οι επιχειρήσεις που απασχολούν σε ένα κράτος μέλος τουλάχιστον 50 εργαζομένους είτε οι εγκαταστάσεις [μονάδες εκμεταλλεύσεως] που απασχολούν τουλάχιστον 20 εργαζομένους. Αφ' ης στιγμής τα κράτη μέλη προβούν στην επιλογή αυτή, η οδηγία τους παρέχει τη δυνατότητα να διατηρήσουν σε ισχύ ή να θεσπίσουν τυχόν ευνοϊκότερες προς τους εργαζομένους διατάξεις προβλεπόμενες από το εθνικό τους δίκαιο.

36. Συναφώς, υπενθυμίζω επίσης ότι, όπως προκύπτει από τις ανωτέρω παρατεθείσες διατάξεις του γαλλικού εργατικού κώδικα, η Γαλλική Δημοκρατία επέλεξε τη δεύτερη από τις εναλλακτικές δυνατότητες που προβλέπει το άρθρο 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας, μειώνοντας μάλιστα το κατώτατο όριο και προβλέποντας υποχρέωση ενημερώσεως των εργαζομένων και διαβουλεύσεως με αυτούς για τις εγκαταστάσεις [μονάδες εκμεταλλεύσεως] που απασχολούν τουλάχιστον έντεκα εργαζομένους.

37. Κατά την άποψή μου, το άρθρο 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 2002/14 πρέπει, καθόσον κάνει λόγο για κατώτατα όρια «εργαζομένων», να ερμηνευθεί σε συνδυασμό με το άρθρο 2, στοιχείο δ΄, της οδηγίας αυτής, το οποίο δίδει τον ορισμό του «εργαζομένου» κατά την έννοια της εν λόγω οδηγίας. Κατά τη διάταξη αυτή, πρόκειται για «κάθε πρόσωπο, το οποίο, στο οικείο κράτος μέλος προστατεύεται ως εργαζόμενος δυνάμει της εθνικής εργατικής νομοθεσίας και πρακτικής».

38. Επομένως, από πλευράς εφαρμογής της οδηγίας 2002/14, οσάκις ένα πρόσωπο ανταποκρίνεται στον διαλαμβανόμενο στο άρθρο της 2, στοιχείο δ΄, ορισμό, ήτοι προστατεύεται ως εργαζόμενος δυνάμει της εθνικής νομοθεσίας, πρέπει, κατ' ανάγκην, να λαμβάνεται υπόψη κατά τον υπολογισμό του αριθμού των εργαζομένων προς τον σκοπό της εφαρμογής των κατωτάτων ορίων του άρθρου 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 2002/14. Ως εκ τούτου, από πλευράς εφαρμογής των κατωτάτων ορίων της οδηγίας 2002/14, το πρόσωπο αυτό πρέπει, και μόνο λόγω της ιδιότητάς του ως εργαζομένου κατά την έννοια της εν λόγω οδηγίας, να περιλαμβάνεται στον υπολογισμό των εργαζομένων που αποτελούν το προσωπικό της οικείας εγκαταστάσεως [μονάδας εκμεταλλεύσεως] ή επιχειρήσεως.

39. Στο πλαίσιο της διαφοράς της κύριας δίκης, δεν αμφισβητείται ότι οι εργαζόμενοι τους οποίους αφορά το άρθρο 1 της πράξεως νομοθετικού περιεχομένου 2005-892 προστατεύονται υπό την ιδιότητά τους αυτή από τη γαλλική νομοθεσία για την απασχόληση. Συνεπώς, βάσει της συνδυασμένης ερμηνείας των άρθρων 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, και 2, στοιχείο δ΄, της οδηγίας 2002/14, οι εργαζόμενοι τους οποίους αφορά το άρθρο 1 της επίμαχης πράξεως πρέπει να συνυπολογίζονται στους εργαζόμενους που απασχολούν οι ευρισκόμενες στη Γαλλία εγκαταστάσεις [μονάδες εκμεταλλεύσεως] για την εφαρμογή των προβλεπόμενων από την οδηγία 2002/14 κατωτάτων ορίων.

40. Θα ήθελα να επισημάνω ότι η οδηγία 2002/14 δεν παρέχει στα κράτη μέλη δυνατότητα παρεκκλίσεως από τις διατάξεις της, πλην εκείνης που προβλέπει το άρθρο της 3, παράγραφος 3, όσον αφορά τα πληρώματα των ποντοπόρων πλοίων, η οποία δεν ασκεί επιρροή στην υπόθεση της κύριας δίκης.

41. Τούτου δοθέντος, πρέπει εντούτοις να εξετασθεί αν, όπως ισχυρίζεται η Γαλλική Κυβέρνηση, το δεύτερο εδάφιο του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/14 παρέχει στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να αποκλείουν, όπως προβλέπει η επίμαχη στο πλαίσιο της κύριας δίκης νομοθετική ρύθμιση, μία ολόκληρη κατηγορία εργαζομένων από τον υπολογισμό του απασχολούμενου στις εγκαταστάσεις [μονάδες εκμεταλλεύσεως] προσωπικού, κατά την εφαρμογή του προβλεπόμενου από την εν λόγω οδηγία κατωτάτου ορίου εργαζομένων.

42. Το δεύτερο εδάφιο του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/14 αναθέτει στα κράτη μέλη την αρμοδιότητα να καθορίζουν «τον τρόπο υπολογισμού των κατωτάτων ορίων απασχολούμενων εργαζομένων».

43. Συναφώς, πρέπει να υπογραμμισθεί ότι η αρμοδιότητα την οποία η διάταξη αυτή αναθέτει στα κράτη μέλη αφορά αποκλειστικώς τον καθορισμό του «[τρόπου] υπολογισμού των κατωτάτων ορίων απασχολούμενων εργαζομένων» και όχι τον προσδιορισμό της έννοιας της εκφράσεως αυτής.

44. Πράγματι, είμαι πεπεισμένος ότι η οδηγία 2002/14 δεν σκοπούσε να αναθέσει στα κράτη μέλη τον προσδιορισμό της έννοιας της εν λόγω φράσεως. Πρέπει να υπομνησθεί ότι η παρατεθείσα στο ανωτέρω σημείο φράση συνιστά τμήμα του άρθρου που προσδιορίζει το «πεδίο εφαρμογής» της οδηγίας αυτής, η έκταση του οποίου δεν μπορεί να επαφίεται στη διακριτική ευχέρεια των κρατών μελών. Επομένως, η απαίτηση ομοιόμορφης εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου συνεπάγεται ότι η εν λόγω διάταξη του κοινοτικού δικαίου πρέπει να ερμηνεύεται, σε ολόκληρη την Κοινότητα, κατά τρόπο αυτοτελή και ενιαίο, λαμβανομένου υπόψη του πλαισίου στο οποίο εντάσσεται η διάταξη αυτή και του σκοπού που επιδιώκει η επίμαχη κανονιστική ρύθμιση [6].

45. Πρέπει, γενικώς, να γίνει δεκτό ότι η σημασία της επίμαχης φράσεως δεν προκύπτει με σαφήνεια από το άρθρο 3, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας 2002/14, στο οποίο περιλαμβάνεται. Εξάλλου, το ασαφές περιεχόμενο της διαλαμβανόμενης στην εν λόγω διάταξη φράσεως οδήγησε το αιτούν δικαστήριο στην υποβολή του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος.

6 — Βλ., μεταξύ άλλων, υπ' αυτή την έννοια, την προπαρατεθείσα απόφαση Junk, (σκέψη 29) και την παρατιθέμενη νομολογία.

46. Πράγματι, καίτοι η διάταξη αυτή, καθόσον κάνει λόγο για «τρόπο υπολογισμού των κατωτάτων ορίων», αφορά εκ πρώτης όψεως αποκλειστικώς τους δυνάμενους να χαρακτηρισθούν ως «κανόνες περί των χρονικών ορίων», ήτοι τον τρόπο υπολογισμού του χρόνου αναφοράς βάσει του οποίου κρίνεται αν συντρέχει υπέρβαση των οικείων ορίων (παραδείγματος χάρη, ένα δεδομένο χρονικό σημείο, μία συγκεκριμένη περίοδος δραστηριότητας μηνών ή ετών ή ο μέσος όρος μηνών ή ετών δραστηριότητας), εντούτοις μπορεί επίσης να ερμηνευθεί, όπως προτείνουν τόσο οι προσφεύγουσες της κύριας δίκης όσο και η Επιτροπή, υπό την έννοια ότι αφορά τον τρόπο υπολογισμού του αριθμού των απασχολούμενων σε εγκατάσταση [μονάδα εκμεταλλεύσεως] (ήτοι τους κανόνες περί του τρόπου καταμετρήσεως των εργαζομένων που απασχολούνται στην εγκατάσταση [μονάδα εκμεταλλεύσεως] με διαφόρων ειδών συμβάσεις εργασίας, όπως, μεταξύ άλλων, συμβάσεις μερικής απασχολήσεως ή ορισμένου χρόνου), με συνέπεια το κατώτατο όριο να αντιστοιχεί σε συγκεκριμένο αριθμό εργαζομένων. Στις σκέψεις που ακολουθούν οι κανόνες αυτοί θα καλούνται, χάριν ευκολίας, «κανόνες υπολογισμού του απασχολούμενου προσωπικού».

47. Η εξέταση του συνόλου των γλωσσικών αποδόσεων του άρθρου 3., παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας 2002/14 δεν παρέχει, κατ' αρχάς, σαφείς ενδείξεις περί της ακριβούς σημασίας της διαλαμβανόμενης στην εν λόγω διάταξη φράσεως, καθόσον η μεγάλη πλειονότητα των αποδόσεων αυτών κάνει λόγο για «κατώτατα όρια» του απασχολούμενου προσωπικού [7], ενώ

7 — Πρόκειται για τις αποδόσεις στις εξής γλώσσες: γερμανική («Schwelle»), αγγλική («threshold»), δανική («taesklerne»), ελληνική («ορίων»), ιταλική («soglie»), λετονική («sliekšņi»), μαλτέζικη («tal-limiti»), πολωνική («progu»), πορτογαλική («limiares»), σλοβακική («limitu»), σλοβενική («praga») και σουηδική («tröskel»).

ορισμένες μόνον κάνουν λόγο για «αριθμό» των εργαζομένων [8]. Επιπλέον, δεδομένου ότι από τις προπαρασκευαστικές εργασίες της οδηγίας αυτής δεν προκύπτει με σαφήνεια η πρόθεση των συντακτών της ως προς το περιεχόμενο της επίμαχης φράσεως [9], ούτε αυτές μπορούν να παράσχουν χρήσιμες ενδείξεις για την ορθή ερμηνεία της φράσεως αυτής [10].

48. Εντούτοις, φρονώ ότι το περιεχόμενο του άρθρου 3, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας 2002/14 μπορεί να συναχθεί από τον λογικό σκοπό που δικαιολογεί τη θέσπισή του.

49. Συναφώς, επιβάλλεται η εξής προκαταρκτική διαπίστωση: οι εναλλακτικές δυνατότητες προσδιορισμού των κατωτάτων ορίων τις οποίες προβλέπει άρθρο 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 2002/14 μπορούν να τύχουν συγκεκριμένης εφαρμογής μόνο στην περίπτωση που προβλέπονται τόσο «κανόνες περί των [χρονικών] ορίων» όσο και «κανόνες υπολογισμού του απασχολούμενου προσωπικού». Πράγματι, χωρίς τη θέσπιση αυτών των δύο ειδών κανόνων, οι εγκαταστάσεις [μονάδες εκμεταλλεύσεως' και οι επιχειρήσεις τις οποίες αφορά η εν λόγω οδηγία δεν είναι δυνατό να καθορίσουν πότε και αν υπερβαίνουν τα προβλεπόμενα από την οδηγία αυτή κατώτατα όρια των εργαζομένων.

50. Ο κοινοτικός νομοθέτης, αντιμέτωπος με τη διαπίστωση αυτή, διέθετε τρεις επιλογές.

51. Η πρώτη επιλογή του κοινοτικού νομοθέτη θα ήταν να θεσπίσει με μία διάταξη της οδηγίας 2002/14 τόσο τους «κανόνες περί των [χρονικών] ορίων» όσο και τους «κανόνες υπολογισμού του απασχολούμενου προσωπικού». Εξάλλου, στο κοινοτικό κοινωνικό δίκαιο απαντά μία οδηγία η οποία αποτελεί, τουλάχιστον μερικώς, παράδειγμα κατ' αυτήν την έννοια [11].

52. Η δεύτερη επιλογή θα ήταν να μην περιληφθεί σχετική διάταξη στην οδηγία 2002/14, από τη σιωπή της οποίας θα συναγόταν ότι τα κράτη μέλη διατηρούν εμμέσως, βάσει της εναπομένουσας αρμοδιότητάς τους, το δικαίωμα να θεσπίζουν τέτοιου είδους κανόνες προς διασφάλιση της συγκεκριμένης εφαρμογής των διατάξεων της οδηγίας. Όπως θα επισημάνω στο πλαίσιο της απαντήσεως που προτείνω να δοθεί στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα του αιτούντος δικαστηρίου, αυτή είναι η περίπτωση της οδηγίας 98/59.

8 — Όπως οι αποδόσεις της φράσεως στην ισπανική («número»), την φινλανδική («määrä») και την ολλανδική («aantal»).

9 — Η διαλαμβανόμενη στο άρθρο 3, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας 2002/14, φράση απαντά στο κείμενο της τροποποιημένης προτάσεως της Επιτροπής της 23ης Μαΐου 2001 [COM (2001) 296 τελικό], κατόπιν τροποποιήσεων που πρότεινε το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, χωρίς εντούτοις να παρέχονται εξηγήσεις για τη χρησιμοποιηθείσα ορολογία.

10 — Βλ., υπ' αυτή την έννοια, τις αποφάσεις της 1ης Ιουνίου 1961, 15/60, Simon κατά Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (Συλλογή τόμος 1954-1964, σ. 607), και της 31ης Μαρτίου 1998, C-68/94 και C-30/95, Γαλλία κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 1998, σ. I-1375, σκέψη 167.

11 — Πρόκειται για το άρθρο 2, παράγραφος 2, της οδηγίας 94/45/ΕΚ του Συμβουλίου, της 22ας Σεπτεμβρίου 1994, για τη θέσπιση μιας ευρωπαϊκής επιτροπής επιχείρησης ή μιας διαδικασίας σε επιχειρήσεις και ομίλους επιχειρήσεων κοινοτικής κλίμακας με σκοπό να ενημερώνονται οι εργαζόμενοι και να ζητείται η γνώμη τους (ΕΕ L 254, σ. 64), το οποίο ορίζει ότι ο κατώτατος αριθμός εργαζομένων καθορίζεται με βάση το μέσο αριθμό εργαζομένων, περιλαμβανομένων των εργαζομένων με μερική απασχόληση, που έχουν απασχοληθεί στην επιχείρηση τα δύο τελευταία έτη, όπως αυτός υπολογίζεται σύμφωνα με τις εθνικές νομοθεσίες ή/και πρακτικές.

53. Η λύση την οποία ο κοινοτικός νομοθέτης προέκρινε για την οδηγία 2002/14 αντιστοιχεί στην τρίτη επιλογή που διέθετε: κρίνοντας ότι δεν είναι δυνατό ή πρακτικό οι «κανόνες περί των [χρονικών] ορίων» και οι «κανόνες υπολογισμού του απασχολούμενου προσωπικού» να θεσπισθούν με την οδηγία, ανάθεσε ρητώς στα κράτη μέλη την αρμοδιότητα θεσπίσεως των σχετικών νομοθετικών μέτρων [12].

54. Ανεξαρτήτως της προκριθείσας στο πλαίσιο της οδηγίας 2002/14 επιλογής, είναι πρόδηλον ότι ο λογικός σκοπός που επιβάλλει τη θέσπιση «κανόνων περί των [χρονικών] ορίων» και «κανόνων υπολογισμού του απασχολούμενου προσωπικού» συνίσταται στη διασφάλιση, κατά τρόπον απλό αλλά ουσιώδη, της πρακτικής εφαρμογής των προβλεπόμενων από την οδηγία αυτή κατωτάτων ορίων και, ως εκ τούτου, στη διασφάλιση της εφαρμογής της εν λόγω οδηγίας.

55. Όμως, η αναγνώριση στα κράτη μέλη της αρμοδιότητας να καθορίζουν τον τρόπο εφαρμογής του κατώτατου ορίου εργαζομένων ουδόλως ταυτίζεται με την παροχή στα κράτη μέλη της δυνατότητας, όπως προτείνει τελικώς η Γαλλική Κυβέρνηση, να καθορίζουν ποιοι εργαζόμενοι περιλαμβάνονται στη βάση υπολογισμού των κατωτάτων ορίων απασχολούμενου προσωπικού, αποκλείοντας από τον υπολογισμό μία ολόκληρη κατηγορία εργαζομένων.

56. Επομένως, κατά την άποψή μου, το άρθρο 3, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας 2002/14 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι δεν παρέχει στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να αποκλείουν την εφαρμογή των διατάξεων αυτής της οδηγίας, εξαιρώντας μία ολόκληρη κατηγορία εργαζομένων από τον υπολογισμό του αριθμού των εργαζομένων που απασχολούνται σε εγκαταστάσεις [μονάδες εκμεταλλεύσεως] εμπίπτουσες στο πεδίο εφαρμογής της, κατά την εφαρμογή του προβλεπόμενου από την εν λόγω οδηγία κατωτάτου ορίου των είκοσι εργαζομένων.

57. Η εκτίμηση αυτή ισχύει κατά μείζονα λόγο στις περιπτώσεις, όπως της επίμαχης στο πλαίσιο της κύριας δίκης νομοθεσίας, κατά τις οποίες το κριτήριο αποκλεισμού μιας κατηγορίας εργαζομένων από τον υπολογισμό αυτό στηρίζεται σε στοιχείο που ουδεμία σχέση έχει με το πραγματικό μέγεθος της οικείας εγκαταστάσεως.

58. Βεβαίως, το ζήτημα εν προκειμένω δεν αφορά την αναγνώριση σε κράτος μέλος του δικαιώματος να αποκλείει πρόσωπα, τα οποία είναι εργαζόμενοι κατά την έννοια της οδηγίας 2002/14 —και, συνεπώς, προ-

12 — Το κοινοτικό δίκαιο παρέχει ακόμη ένα παράδειγμα υπ' αυτή την έννοια, εκείνο της οδηγίας 1999/70/ΕΚ του Συμβουλίου, της 28ης Ιουνίου 1999, σχετικά με τη συμφωνία πλαίσιο για την εργασία ορισμένου χρόνου που συνήφθη από τη CES, την UNICE και το CEEP (ΕΕ L 175, σ. 43), στην οποία το γράμμα της ασκούσας επιρροή διατάξεως είναι αναμφιβόλως σαφέστερο. Πράγματι, η ρήτρα 7 της εν λόγω συμφωνίας-πλαισίου προβλέπει ότι οι εργαζόμενοι με σύμβαση ορισμένου χρόνου λαμβάνονται υπόψη κατά τον υπολογισμό του κατωτάτου ορίου (μεταξύ άλλων, και του προβλεπόμενου από το κοινοτικό δίκαιο) και αναθέτει στα κράτη μέλη την αρμοδιότητα να καθορίζουν τις λεπτομέρειες της εφαρμογής του υπολογισμού αυτού. Πρέπει να επισημανθεί ότι, ενώπιον του Conseil d' État, οι προσφεύγουσες της κύριας δίκης δεν επικαλέστηκαν την οδηγία αυτή προς στήριξη των προσφυγών που άσκησαν κατά της πράξεως νομοθετικού περιεχομένου 2005-892, στο βαθμό που η επίμαχη πράξη έχει εφαρμογή στους εργαζόμενους με σύμβαση ορισμένου χρόνου που δεν έχουν συμπληρώσει το σεικοστό έκτο έτος της ηλικίας τους.

στατεύονται υπό την ιδιότητά τους αυτή από το εθνικό δίκαιο—, από τον υπολογισμό του απασχολούμενου σε εγκατάσταση [μονάδα εκμεταλλεύσεως] προσωπικού βάσει κριτηρίου συνδεόμενου με τον χρόνο της απασχολήσεώς τους στην οικεία εγκατάσταση [μονάδα εκμεταλλεύσεως]. Πράγματι, και στην περίπτωση αυτή, ισχύει η αρχή ότι κάθε εργαζόμενος κατά την έννοια της οδηγίας 2002/14 πρέπει να λαμβάνεται υπόψη κατά τον υπολογισμό του απασχολούμενου προσωπικού για τους σκοπούς της εφαρμογής της εν λόγω οδηγίας.

59. Εντούτοις, η μνεία του πραγματικού μεγέθους της εγκαταστάσεως [μονάδας εκμεταλλεύσεως] σκοπεί να εξηγήσει τον λόγο για τον οποίο ένας «κανόνας υπολογισμού» των εργαζομένων, ιδίως σε συνάρτηση με τον χρόνο της απασχολήσεώς τους στην οικεία εγκατάσταση [μονάδα εκμεταλλεύσεως], μπορεί να θεωρηθεί ως εμπίπτων στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 3, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας 2002/14. Πράγματι, ελλείψει παρόμοιου κανόνα υπολογισμού, κάθε εργαζόμενος, ανεξαρτήτως του χρόνου απασχολήσεώς του στην εγκατάσταση [μονάδα εκμεταλλεύσεως], πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ως μετρήσιμη μονάδα κατά τον έλεγχο τυχόν υπερβάσεως του προβλεπόμενου από την οδηγία κατωτάτου ορίου των είκοσι εργαζομένων. Όμως, μια τέτοια κατάσταση μπορεί να έχει ως συνέπεια να υπέχουν υποχρέωση θεσπίσεως των προβλεπόμενων από την εν λόγω οδηγία διαδικασιών ενημερώσεως των εργαζομένων και διαβουλεύσεως με αυτούς και εγκαταστάσεις [μονάδες εκμεταλλεύσεως] των οποίων το πραγματικό μέγεθος δεν υπερβαίνει τα κατώτατα όρια της οδηγίας αυτής. Με την επιφύλαξη της παρεχόμενης στα κράτη μέλη δυνατότητας να θεσπίζουν ευνοϊκότερες προς τους εργαζομένους διατάξεις, το δικαίωμα των κρατών μελών να προβλέπουν «κανόνες υπολογισμού του απασχολούμενου προσωπικού» συμβάλλει στην επιδίωξη του υπομνησθέντος με τη δέκατη ένατη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 2002/14 σκοπού, σύμφωνα με τον οποίο τα προβλεπόμενα από την εν λόγω οδηγία κατώτατα όρια καθορίσθηκαν με στόχο την αποφυγή κάθε περιορισμού που θα μπορούσε να εμποδίσει την ανάπτυξη των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων. Συνεπώς, πρέπει να αναγνωρισθεί ρητώς, στο πλαίσιο της ανωτέρω προταθείσας ερμηνείας του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/14, ότι τα κράτη μέλη εξακολουθούν να είναι αρμόδια για τη θέσπιση «κανόνων υπολογισμού» του αριθμού των εργαζομένων βάσει του πραγματικού μεγέθους της εγκαταστάσεως [μονάδας εκμεταλλεύσεως] (ή της επιχειρήσεως). Θα ήθελα επίσης να επισημάνω ότι αυτή η ερμηνεία της επίμαχης εν προκειμένω διατάξεως παρέχει τη δυνατότητα ελέγχου του τυχόν δυσανάλογου χαρακτήρα ενός θεσπισθέντος από κράτος μέλος «κανόνα υπολογισμού» του αριθμού των εργαζομένων [13].

60. Κατόπιν της σύντομης αυτής παρεκβάσεως, μπορεί να γίνει δεκτό ότι μια νομοθετική ρύθμιση, όπως η επίμαχη στο πλαίσιο της διαφοράς της κύριας δίκης, η οποία δεν εμπίπτει ούτε στην κατηγορία των «κανόνων περί των [χρονικών] ορίων» ούτε στην κατηγορία των «κανόνων υπολογισμού του απασχολούμενου προσωπικού» και δεν παρέχει τη δυνατότητα συγκεκριμένης εφαρμογής των προβλεπόμενων από το άρθρο 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 2002/14, κατωτάτων ορίων εργαζομένων, δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του δεύτερου εδαφίου του εν λόγω άρθρου και αντιβαίνει στη διάταξη αυτή.

13 — Προς στήριξη της παρατηρήσεως αυτής, προτείνω ως παράδειγμα μια εθνική ρύθμιση η οποία, στο πλαίσιο του υπολογισμού του αριθμού των απασχολούμενων σε εγκατάσταση [μονάδα εκμεταλλεύσεως] εργαζομένων, θα προέβλεπε ότι είκοσι εργαζόμενοι που απασχολούνται με το πλήρες ωράριο μειωμένο κατά το ήμισυ ισοδυναμούν με έναν εργαζόμενο πλήρους απασχολήσεως, για τους σκοπούς της εφαρμογής του προβλεπόμενου από την οδηγία 2002/14 κατωτάτου ορίου των είκοσι εργαζομένων. Φρονώ ότι παρόμοιος κανόνας θα ήταν προδήλως δυσανάλογος.

61. Το συμπέρασμα αυτό δεν μπορεί να τεθεί υπό αμφισβήτηση από τα δύο κύρια επιχειρήματα που προέβαλε η Γαλλική Κυβέρνηση, σύμφωνα με τα οποία, αφενός, ο επιδιωκόμενος από τον γάλλο νομοθέτη σκοπός είναι σύμφωνος προς εκείνον της οδηγίας 2002/14, καθόσον συνίσταται στο να παρακινήσει τις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις, μέσω της αμβλύνσεως των επιβαρύνσεων που τις πλήττουν, να προσλαμβάνουν περισσότερους εργαζομένους που δεν έχουν συμπληρώσει το εικοστό έκτο έτος της ηλικίας τους και, αφετέρου, είναι σπάνιες οι συγκεκριμένες περιπτώσεις στις οποίες η εφαρμογή του άρθρου 1 της πράξεως νομοθετικού περιεχομένου 2005-892 μπορεί να στερήσει από τους εργαζομένους τα απορρέοντα από την εν λόγω οδηγία δικαιώματά τους.

62. Επί του πρώτου επιχειρήματος, και εφόσον ο σκοπός τον οποίο επικαλέστηκε η Γαλλική Κυβέρνηση συνδέεται, κατ' ουσίαν, με την καταπολέμηση της ανεργίας στους νέους που δεν έχουν συμπληρώσει το εικοστό έκτο έτος της ηλικίας τους, καίτοι είναι αληθές ότι η οδηγία 2002/14 δεν αντίκειται στον θεμιτό αυτό σκοπό, εντούτοις το κράτος μέλος υποχρεούται να τηρεί πλήρως τις διατάξεις της εν λόγω οδηγίας.

63. Εφόσον ο σκοπός τον οποίο επικαλέστηκε η Γαλλική Κυβέρνηση συνδέεται κυρίως με την άμβλυνση των επιβαρύνσεων που πλήττουν τις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις, πρέπει να τονισθεί ότι η οδηγία 2002/14 όντως επιδιώκει τον σκοπό αυτό με τον καθορισμό των κατωτάτων ορίων που προβλέπει το άρθρο της 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο: η δέκατη ένατη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 2002/14 υπογραμμίζει τον σκοπό αυτό, καθόσον διευκρινίζει ότι το θεσπιζόμενο με την οδηγία γενικό πλαίσιο έχει, ιδίως, ως στόχο «να αποφύγει διοικητικούς, οικονομικούς και νομικούς περιορισμούς οι οποίοι θα εμπόδιζαν τη δημιουργία και την ανάπτυξη μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων» και, προς επίτευξη του σκοπού αυτού, «το πεδίο εφαρμογής της παρούσας οδηγίας θα πρέπει να περιορισθεί κατ' επιλογή των κρατών μελών, στις επιχειρήσεις που απασχολούν τουλάχιστον 50 εργαζομένους ή στις εγκαταστάσεις που απασχολούν τουλάχιστον 20 εργαζομένους». Πρέπει επίσης να επισημανθεί ότι η πράξη νομοθετικού περιεχομένου 2005-892 δεν έχει εφαρμογή μόνο στις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις, αλλά σε όλες τις ευρισκόμενες σε γαλλικό έδαφος εγκαταστάσεις [μονάδες εκμεταλλεύσεως]. Επιπλέον, το γεγονός ότι, όπως επισήμανε η Γαλλική Κυβέρνηση κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, στη Γαλλία πολλές από τις επιβαλλόμενες στις επιχειρήσεις επιβαρύνσεις, όπως η καταβολή επαυξημένων εργοδοτικών εισφορών ή η κατάρτιση εσωτερικού κανονισμού, εξαρτώνται από την υπέρβαση των κατωτάτων ορίων απασχολούμενου προσωπικού, αφορά αποκλειστικώς την εφαρμογή των διατάξεων του εθνικού δικαίου και, εν πάση περιπτώσει, δεν απαλλάσσει το οικείο κράτος μέλος από την υποχρέωσή του πλήρους τηρήσεως των διατάξεων της οδηγίας 2002/14.

64. Επί του δεύτερου επιχειρήματος, φρονώ, κατ' αρχάς, ότι στηριζόμενα σε πιθανότητες επιχειρήματα, όπως αυτά που διατυπώνει η Γαλλική Κυβέρνηση, δεν συνάδουν προς την αντικειμενική ερμηνεία ενός κανόνα δικαίου.

65. Εν συνεχεία, πρέπει να υπομνησθεί ότι, κατά το άρθρο 11, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/14, τα κράτη μέλη οφείλουν

να λαμβάνουν «όλα τα αναγκαία μέτρα για να μπορούν ανά πάσα στιγμή να εξασφαλίσουν τα αποτελέσματα που επιβάλλονται από την παρούσα οδηγία». Ακόμη και αν υποτεθεί, όπως ισχυρίζεται η Γαλλική Κυβέρνηση, ότι η εφαρμογή της πράξεως νομοθετικού περιεχομένου 2005-892 παρεκκλίνει μόνο σε πολύ περιορισμένο αριθμό περιπτώσεων [14] από τις ελάχιστες απαιτήσεις της οδηγίας περί της ενημερώσεως των εργαζομένων και της διαβουλεύσεως με αυτούς, εντούτοις η Γαλλική Δημοκρατία, αποκλείοντας την κατηγορία των εργαζομένων που δεν έχουν συμπληρώσει το εικοστό έκτο έτος της ηλικίας τους από τον υπολογισμό του απασχολούμενου σε εγκαταστάσεις [μονάδες εκμεταλλεύσεως] προσωπικού, δεν είναι πλέον σε θέση, έστω προσωρινώς, να διασφαλίσει πλήρως ότι όλες οι ευρισκόμενες σε γαλλικό έδαφος και εμπίπτουσες στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2002/14 εγκαταστάσεις [μονάδες εκμεταλλεύσεως] μπορούν να διασφαλίζουν τα δικαιώματα ενημερώσεως και διαβουλεύσεως στους εργαζομένους που απασχολούν.

66. Τέλος, αν γινόταν δεκτή η ερμηνεία την οποία προτείνει η Γαλλική Κυβέρνηση, τα κράτη μέλη θα μπορούσαν, παραδείγματος χάρη την επαύριον, να αποκλείσουν από τον υπολογισμό του προσωπικού των επιχειρήσεων διάφορες κατηγορίες εργαζομένων, όπως τους μερικώς απασχολούμενους, τους έχοντες συμπληρώσει το πεντηκοστό έτος της ηλικίας τους ή τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Είναι πρόδηλον ότι ο ενδεχόμενος σωρευτικός αποκλεισμός, εκ μέρους των κρατών μελών, ολόκληρων κατηγοριών εργαζομένων θα είχε, τελικώς, ως αποτέλεσμα, αφενός, τη δραστική μείωση των περιπτώσεων στις οποίες οι εμπίπτουσες στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2002/14 επιχειρήσεις και εγκαταστάσεις [μονάδες εκμεταλλεύσεως] θα όφειλαν να διασφαλίσουν την άσκηση των δικαιωμάτων ενημερώσεως των εργαζομένων και διαβουλεύσεως με αυτούς και, αφετέρου, την παρεμπόδιση της ομοιόμορφης εφαρμογής των διατάξεων της εν λόγω οδηγίας εντός της Κοινότητας.

67. Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων, προτείνω στο Δικαστήριο να δώσει αρνητική απάντηση στο πρώτο ερώτημα του αιτούντος δικαστηρίου, ήτοι να αποφανθεί ότι, λαμβανομένου υπόψη του σκοπού της οδηγίας 2002/14, η ανάθεση στα κράτη μέλη της αρμοδιότητας να καθορίζουν τον τρόπο υπολογισμού των κατωτάτων ορίων απασχολούμενου προσωπικού, δυνάμει του άρθρου 3, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας 2002/14, πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι δεν παρέχει στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να αποκλείουν προσωρινώς ορισμένες κατηγορίες εργαζομένων κατά την εφαρμογή των κατώτατων αυτών ορίων.

Β — *Επί του δεύτερου προδικαστικού ερωτήματος*

68. Με το δεύτερό του ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, από το Δικαστήριο να διευκρινίσει αν, και κατά πόσον, η οδηγία 98/59 επιτρέπει τη θέσπιση

14 — Ήτοι, σε καταστάσεις κατά τις οποίες οι επίμαχες εγκαταστάσεις [μονάδες εκμεταλλεύσεως] απασχολούν έναν αριθμό εργαζομένων, ανεξαρτήτως της ηλικίας τους, που ισούται ή υπερβαίνει το προβλεπόμενο από την οδηγία 2002/14 κατώτατο όριο των είκοσι, με συνέπεια να γεννώνται τα δικαιώματα που παρέχει η οδηγία αυτή, πλην όμως ταυτοχρόνως λιγότεροι από έντεκα εργαζόμενοι έχουν συμπληρώσει το εικοστό έκτο έτος της ηλικίας τους (με συνέπεια να μη συντρέχει υπέρβαση του κατωτάτου ορίου κατά τη συνδυασμένη ανάγνωση του γαλλικού εργατικού κώδικα και του άρθρου 1 της πράξεως νομοθετικού περιεχομένου 2005-892).

εθνικής ρυθμίσεως η οποία έχει ως αποτέλεσμα να απαλλάσσονται, έστω προσωρινώς, ορισμένες εγκαταστάσεις [μονάδες εκμεταλλεύσεως] που απασχολούν συνήθως περισσότερους από είκοσι εργαζομένους από την υποχρέωση συστάσεως οργάνου εκπροσωπήσεως των εργαζομένων, λόγω της εφαρμογής κανόνων υπολογισμού του απασχολούμενου προσωπικού, οι οποίοι αποκλείουν τον συνυπολογισμό ορισμένων κατηγοριών μισθωτών κατά την εφαρμογή των διατάξεων που αφορούν τη συγκρότηση του οικείου οργάνου εκπροσωπήσεως.

69. Η οδηγία 98/59 επαναλαμβάνει το κείμενο της οδηγίας 75/129/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 17ης Φεβρουαρίου 1975, περί προσεγγίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών που αφορούν τις ομαδικές απολύσεις, όπως έχει τροποποιηθεί [15].

70. Η οδηγία 98/59 σκοπεί κυρίως να διασφαλίσει στους εργαζομένους εντός της Κοινότητας, μέσω κοινών κανόνων οι οποίοι θεσπίζουν διαδικασίες διαβουλεύσεως και ομαδικής απολύσεως, ότι οι εκπρόσωποί τους [16] ενημερώνονται και διαβουλεύονται, εγκαίρως, με τον εργοδότη που προτίθεται να προβεί σε ομαδική απόλυση. Εντούτοις, το προσωπικό πεδίο εφαρμογής της εν λόγω υποχρεώσεως του εργοδότη περιορίζεται μόνο στις εγκαταστάσεις [μονάδες εκμεταλλεύσεως] που ανταποκρίνονται στα προβλεπόμενα από την οδηγία 98/59 κατώτατα όρια [17]. Τα κατώτατα αυτά όρια αφορούν, αφενός, το συνολικό προσωπικό των εγκαταστάσεων [μονάδων εκμεταλλεύσεως], ήτοι τις εγκαταστάσεις [μονάδες εκμεταλλεύσεως] που απασχολούν τουλάχιστον είκοσι εργαζομένους και, αφετέρου, τον αριθμό των απασχολούμενων στην εγκατάσταση [μονάδα εκμεταλλεύσεως] τους οποίους αφορά η ομαδική απόλυση, κατά το άρθρο 1 της οδηγίας 98/59. Καίτοι, αντιθέτως προς ό,τι προτείνει το αιτούν δικαστήριο, η οδηγία αυτή δεν επιβάλλει, τουλάχιστον αμέσως και ρητώς, τη σύσταση οργάνου εκπροσωπήσεως των εργαζομένων, εντούτοις η εφαρμογή της συνεπάγεται, ως προκαταρκτική προϋπόθεση της ενημερώσεως των εκπροσώπων των εργαζομένων και της διαβουλεύσεως με αυτούς στο πλαίσιο των ομαδικών απολύσεων, ότι τα κράτη μέλη θεσπίζουν τα νομοθετικά μέτρα που είναι αναγκαία για τη διασφάλιση του ορισμού των εκπροσώπων αυτών.

71. Από της παρατηρήσεις των διαδίκων της υπό κρίση υποθέσεως προκύπτει ότι η πράξη νομοθετικού περιεχομένου 2005-892 δεν επηρεάζει τον υπολογισμό του αριθμού των εργαζομένων τους οποίους αφορά η απόλυση. Όπως επισήμανα ανωτέρω, η επίμαχη

15 — ΕΕ L 48, σ. 29. Η πρώτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 98/59 διευκρινίζει ότι «για λόγους σαφήνειας και ορθολογισμού είναι σκόπιμη η κωδικοποίηση της οδηγίας 75/129[...]».

16 — Το άρθρο 1, στοιχείο β΄, της οδηγίας 98/59 ορίζει ότι ως «εκπρόσωποι των εργαζομένων» νοούνται οι «οι εκπρόσωποι των εργαζομένων που προβλέπονται από τη νομοθεσία ή την πρακτική των κρατών μελών».

17 — Πρέπει να τονισθεί ότι η οδηγία αυτή δεν ορίζει τί νοείται ως «εγκατάσταση» για τους σκοπούς της εφαρμογής της ούτε δίδει τον ορισμό του «εργοδότη» ούτε καθορίζει το χρονικό σημείο κατά το οποίο επέρχεται η «απόλυση», έννοιες τις οποίες έχει, ωστόσο, διευκρινίσει το Δικαστήριο με τις αποφάσεις του της 7ης Δεκεμβρίου 1995, C-449/93, Rockfon (Συλλογή 1995, σ. I-4291), της 16ης Οκτωβρίου 2003, C-32/02, Επιτροπή κατά Ιταλικής Δημοκρατίας (Συλλογή 2003, σ. I-12063) και με την προπαρατεθείσα απόφασή του της 27ης Ιανουαρίου 2005 στην υπόθεση Junk, αντιστοίχως.

πράξη ορίζει επίσης ότι δεν συνεπάγεται την κατάργηση τυχόν υφισταμένων οργάνων εκπροσωπήσεως των εργαζομένων ή τη διακοπή της θητείας εκπροσώπου του προσωπικού.

72. Εντούτοις, όπως υπογράμμισα στο πλαίσιο των παρατηρήσεών μου για το πρώτο ερώτημα που υπέβαλε το Conseil d' État, η πράξη νομοθετικού περιεχομένου 2005-892 επηρεάζει τον υπολογισμό των απασχολούμενων σε εγκαταστάσεις [μονάδες εκμεταλλεύσεως] εργαζομένων, καθόσον αποκλείει προσωρινώς από τον υπολογισμό αυτό τους εργαζομένους που δεν έχουν συμπληρώσει το εικοστό έκτο έτος της ηλικίας τους.

73. Μολονότι στη Γαλλία τα άρθρα L. 321-1 και επόμενα του εργατικού κώδικα προβλέπουν υποχρέωση διαβουλεύσεως με τους εργαζομένους οσάκις κινείται διαδικασία ομαδικής απολύσεως για οικονομικούς λόγους και εφόσον η οικεία επιχείρηση απασχολεί τουλάχιστον δέκα εργαζομένους [18], εντούτοις η εφαρμογή της πράξεως νομοθετικού περιεχομένου 2005-892 μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα τη στέρηση από τους εργαζομένους των δικαιωμάτων που αντλούν από την οδηγία 98/59, στην περίπτωση που η οικεία εγκατάσταση [μονάδα εκμεταλλεύσεως] απασχολεί περισσότερους από είκοσι εργαζομένους —και, συνεπώς, υπερβαίνει το προβλεπόμενο από την εν λόγω οδηγία κατώτατο όριο εργαζομένων, ανεξαρτήτως της ηλικίας τους— εκ των οποίων λιγότεροι από έντεκα έχουν συμπληρώσει το εικοστό έκτο έτος της ηλικίας τους, κατ' εφαρμογήν των κανόνων που προβλέπει ο γαλλικός εργατικός κώδικας και το άρθρο 1 της πράξεως νομοθετικού περιεχομένου 2005-892.

74. Πράγματι, στην περίπτωση αυτή, αν η οικεία εγκατάσταση [μονάδα εκμεταλλεύσεως] απαλλάσσεται από την υποχρέωση οργανώσεως της διαδικασίας ορισμού των εκπροσώπων του προσωπικού, δεν υφίσταται εκπρόσωπος των εργαζομένων για να ενημερωθεί από τον εργοδότη και να διαβουλευθεί με αυτόν πριν από την ομαδική απόλυση στην οποία προτίθεται να προβεί, αντιθέτως προς το καθεστώς προστασίας που η οδηγία 98/59 θεσπίζει για τους εργαζομένους.

75. Πρέπει να υπομνησθεί ότι, αντιθέτως προς την οδηγία 2002/14, η οδηγία 98/59 δεν παρέχει κανέναν ορισμό της έννοιας του εργαζομένου και δεν περιέχει διάταξη ανάλογη προς το άρθρο 3, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας 2002/14.

76. Οι μετέχοντες στη διαδικασία διαφώνησαν, με τις γραπτές τους παρατηρήσεις και κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, ως προς το κατά πόσον οι διατάξεις της οδηγίας 2002/14, η οποία, υπενθυμίζω, θεσπίζει γενικό πλαίσιο ενημερώσεως των εργαζομένων και διαβουλεύσεως με αυτούς, διασαφηνίζουν τις διατάξεις της οδηγίας 98/59, και μάλιστα καλύπτουν τυχόν κενά της που αφορούν, ιδίως, τον ορισμό της έννοιας του εργαζομένου και την ενδεχόμενη, κατ' αναλογία, εφαρμογή του άρθρου 3, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας 2002/14.

18 — Με την απόφασή του της 8ης Ιουνίου 1982, 91/81, Επιτροπή κατά Ιταλικής Δημοκρατίας (Συλλογή 1982, σ. 2133, σκέψη 11), το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι οι διατάξεις της οδηγίας 75/129 «πρέπει να αποτελέσουν τον κορμό μιάς κοινής ρυθμίσεως εφαρμοστέας σε όλα τα κράτη μέλη, αφήνοντας πάντως σε αυτά την ευχέρεια εφαρμογής ή θεσπίσεως διατάξεων περισσότερο ευνοϊκών για τους εργαζομένους». Σήμερα, την ευχέρεια αυτή παρέχει το άρθρο 5 της οδηγίας 98/59.

77. Οι προσφεύγουσες της κύριας δίκης και η Γαλλική Κυβέρνηση προτείνουν να δοθεί καταφατική απάντηση στο ερώτημα αυτό.

78. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Επιτροπή αντιτάχθηκε σθεναρά στην επέκταση την οποία προτείνουν οι λοιποί μετέχοντες στη διαδικασία. Ισχυρίσθηκε, μεταξύ άλλων, ότι οι δύο επίμαχες οδηγίες στηρίζονται σε διαφορετικές νομικές βάσεις, με αποτέλεσμα η οδηγία 98/59, η οποία στηρίζεται στο άρθρο 100 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρο 94 ΕΚ), να αφήνει πολύ περιορισμένο περιθώριο διακριτικής ευχέρειας στα κράτη μέλη σε σχέση με τις διατάξεις της οδηγίας 2002/14 που έχει ως νομική βάση το άρθρο 137, παράγραφος 2, ΕΚ. Επιπλέον, η Επιτροπή επισήμανε ότι στην προτεινόμενη από τους λοιπούς μετέχοντες στη διαδικασία προσέγγιση αντίκεινται, επίσης, τόσο λόγοι χρονολογικής φύσεως όσο και λόγοι που συνδέονται με την αυτοτέλεια του πεδίου εφαρμογής καθεμίας από τις δύο αυτές οδηγίες, όπως προκύπτει από το άρθρο 9 της οδηγίας 2002/14.

79. Καίτοι φρονώ ότι το αντλούμενο από το άρθρο 9 της οδηγίας 2002/14 επιχείρημα δεν ασκεί ιδιαίτερη επιρροή, καθόσον η διάταξη αυτή αφορά τις σχέσεις που συνδέουν την οδηγία 2002/14 με το άρθρο 2 της οδηγίας 98/59 και όχι με τις λοιπές διατάξεις της, εντούτοις τείνω να πεισθώ από άλλες αντιρρήσεις τις οποίες διατυπώνει η Επιτροπή, αν μη τι άλλο, για τον λόγο ότι η πρόταση περί αυτόματης ερμηνείας των διατάξεων μιας πράξεως υπό το πρίσμα μιας άλλης κατά τέσσερα έτη μεταγενέστερης ενέχει ορισμένους κινδύνους.

80. Ένα παράδειγμα ενδεικτικό της δυσκολίας και του επικίνδυνου χαρακτήρα του εγχειρήματος που προτείνουν οι προσφεύγουσες της κύριας δίκης και η Γαλλική Κυβέρνηση παρέχει η σύγκριση των δύο εννοιών της «εγκαταστάσεως» που χρησιμοποιούν αμφότερες οι οδηγίες 98/59 και 2002/14. Ελλείψει ορισμού της έννοιας αυτής στην οδηγία 98/59, το Δικαστήριο έκρινε με την προπαρατεθείσα απόφασή του Rockfon ότι η «εγκατάσταση», κατά την έννοια της οδηγίας αυτής, δεν μπορεί να ορισθεί μέσω παραπομπής στις νομοθεσίες των κρατών μελών και πρέπει να νοηθεί, ανάλογα με τις περιστάσεις, ως η μονάδα στην οποία οι απολυθέντες εργαζόμενοι ήταν τοποθετημένοι για να ασκούν τα καθήκοντά τους, ανεξαρτήτως του αν η εν λόγω μονάδα διαθέτει διεύθυνση δυνάμενη να προβαίνει αυτοτελώς σε ομαδικές απολύσεις [19]. Αντιθέτως, πρέπει να επισημανθεί ότι η οδηγία 2002/14, διευκρινίζοντας με το άρθρο της 2, στοιχείο β', ότι ως «εγκατάσταση» νοείται «η μονάδα εκμετάλλευσης, όπως ορίζεται σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία και πρακτική [...] στην οποία αναπτύσσεται μόνιμη οικονομική δραστηριότητα με ανθρώπινους και υλικούς πόρους» έδωσε διαφορετικό ορισμό της έννοιας αυτής, παραπέμποντας ρητώς στις νομοθεσίες και πρακτικές των κρατών μελών.

19 — Προπαρατεθείσα απόφαση της 7ης Δεκεμβρίου 1995 στην υπόθεση Rockfon (σκέψεις 25 έως 32). Η απόφαση αφορά, πιο συγκεκριμένα, την οδηγία 75/129, η οποία κωδικοποιήθηκε με την οδηγία 98/59.

81. Ασφαλώς, το παράδειγμα αυτό δεν συνεπάγεται ότι θα ήταν αδύνατον ο ορισμός της έννοιας του εργαζομένου, στο πλαίσιο της οδηγίας 98/59, να είναι ταυτόσημος με εκείνον που δίδει η οδηγία 2002/14. Επιπλέον, όσον αφορά το προβλεπόμενο από την οδηγία 98/59 κατώτατο όριο των είκοσι εργαζομένων, τα κράτη μέλη όφειλαν κατ' ανάγκην, παρά την έλλειψη σχετικής μνείας στο κείμενο της οδηγίας, να θεσπίσουν «κανόνες περί των [χρονικών] ορίων» και «κανόνες υπολογισμού του απασχολούμενου προσωπικού», όπως εκείνους που προβλέπει το άρθρο 3, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας 2002/14, προκειμένου να διασφαλίσουν την πρακτική εφαρμογή της οδηγίας 98/59.

82. Εντούτοις, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι οι περιλαμβανόμενες στην οδηγία 2002/14 έννοιες έχουν το αυτό περιεχόμενο και στο πλαίσιο της οδηγίας 98/59, ιδίως ελλείψει σαφών ενδείξεων περί του ότι αυτή ήταν η δεδηλωμένη πρόθεση των συντακτών της οδηγίας 2002/14.

83. Επιπλέον, από πρακτικής απόψεως, φρονώ ότι το Δικαστήριο μπορεί κάλλιστα να δώσει χρήσιμη απάντηση στο ερώτημα του αιτούντος δικαστηρίου, χωρίς να χρειάζεται να αποφανθεί επί της διαφωνίας των μετεχόντων στη διαδικασία ως προς τις σχέσεις της οδηγίας 2002/14 με την οδηγία 58/59.

84. Πράγματι, ακόμη και αν υποτεθεί ότι τόσο ο όρος «εργαζόμενος» όσο και η διαλαμβανόμενη στο άρθρο 3, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας 2002/14, φράση, υπό την έννοια που πρότεινα να ερμηνευθούν, έχουν το αυτό περιεχόμενο και στο πλαίσιο της οδηγίας 98/59, τούτο ουδόλως επηρεάζει την απάντηση που πρέπει να δοθεί στο δεύτερο ερώτημα του αιτούντος δικαστηρίου.

85. Φρονώ ότι τόσο στην υποθετική αυτή περίπτωση όσο και στην περίπτωση της απορρίψεως της ερμηνείας της οδηγίας 98/59 υπό το πρίσμα της οδηγίας 2002/14 μια νομοθετική ρύθμιση, όπως η επίμαχη στο πλαίσιο της διαφοράς της κύριας δίκης, είναι αντίθετη προς την οδηγία 98/59. Πράγματι, μια νομοθετική ρύθμιση, όπως η επίμαχη στο πλαίσιο της κύριας δίκης, η οποία εξαιρεί ολόκληρη κατηγορία εργαζομένων από τον υπολογισμό του κατωτάτου ορίου των είκοσι εργαζομένων, παρέχει σε ορισμένες εγκαταστάσεις [μονάδες εκμεταλλεύσεως] τη δυνατότητα να διαφύγουν την υποχρέωση τηρήσεως των διαδικασιών που επιβάλλει η οδηγία 98/59 για την προστασία των εργαζομένων. Συνεπώς, η νομοθετική αυτή ρύθμιση μπορεί να έχει ως συνέπεια να στερηθούν ορισμένες ομάδες εργαζομένων τα δικαιώματα ενημερώσεως και διαβουλεύσεως που τους παρέχει κανονικά η εν λόγω οδηγία [20], παρά το ότι η οδηγία 98/59 απαγορεύει οποιαδήποτε εξαίρεση, που θα παρείχε στα κράτη μέλη τη δυνατότητα μη συμμορφώσεως προς την επιβαλλόμενη από την οδηγία αυτή υποχρέωση ενημερώσεως των εκπροσώπων των εργαζομένων και διαβουλεύσεως με αυτούς [21].

20 — Βλ., υπ' αυτή την έννοια, την προπαρατεθείσα απόφαση Rockfon (σκέψη 30).

21 — Βλ., υπ' αυτή την έννοια, όσον αφορά την οδηγία 75/129, τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Van Gerven στην υπόθεση Επιτροπή κατά Ηνωμένου Βασιλείου (απόφαση της 8ης Ιουνίου 1994, C-382/92, Συλλογή 1994, σ. I-2435, σκέψη 10).

VI — Πρόταση

86. Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στα υποβληθέντα από το Conseil d' État προδικαστικά ερωτήματα ως εξής:

«1) Λαμβανομένου υπόψη του σκοπού της οδηγίας 2002/14/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Μαρτίου 2002, περί θεσπίσεως γενικού πλαισίου ενημερώσεως και διαβουλεύσεως των εργαζομένων στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, η ανάθεση στα κράτη μέλη της αρμοδιότητας να καθορίζουν τον τρόπο υπολογισμού των κατωτάτων ορίων απασχολούμενου προσωπικού, δυνάμει του άρθρου 3, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας 2002/14, πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι δεν παρέχει στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να αποκλείουν προσωρινώς ορισμένες κατηγορίες εργαζομένων κατά την εφαρμογή των κατωτάτων αυτών ορίων.

2) Η οδηγία 98/59/ΕΚ του Συμβουλίου, της 20ής Ιουλίου 1998, για προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών που αφορούν τις ομαδικές απολύσεις, πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι απαγορεύει τη θέσπιση εθνικής ρυθμίσεως η οποία έχει ως αποτέλεσμα να απαλλάσσονται, έστω προσωρινώς, ορισμένες εγκαταστάσεις [μονάδες εκμεταλλεύσεως] που απασχολούν συνήθως περισσότερους από είκοσι εργαζομένους από την υποχρέωση διασφαλίσεως της εκπροσωπήσεως των εργαζομένων, λόγω της εφαρμογής κανόνων υπολογισμού του αριθμού των εργαζομένων που απασχολούν οι επιχειρήσεις, οι οποίοι αποκλείουν τον συνυπολογισμό ορισμένων κατηγοριών εργαζομένων κατά την εφαρμογή των διατάξεων που αφορούν την οργάνωση αυτής της εκπροσωπήσεως.»